

Tartalom: Érintések az erdélyi reformok körül, (Somogyi Antal) 135. l. Ismeretlen, (Taracski) 140. l. Közlemények. 142. l.

Érintések az erdélyi reformok körül.

(Folytatás.)

Az 1514-k év azon korszak, melly a' jobbagyot rabszolgává teszi és a' görhöz köti, (jugo perpetuae servitutis et rusticitatis) két század tűnik le Erdélyben midőn 1714-ben az ausztriai ház uralkodása alatt kezdetét veszi a' szelidebb irány még mindig jámbor ohajtásként. 1742-ben és 1747-ben új mozdulat a' kormány részéről, míg végre megjelennek fejedelmi parancsként az 1769-ki „*Bizonyos punctumok*“ a' törvényhozás ösvényén kívül ugyan, mert azt megkísérteni még nem vala idején. Ezen kormány rendeletképp kibirdetett úrbért ideiglenesen az 1791. 27. törvény czikk elfogadja, és így Erdélyben ma törvényesen úrbér van, nem lehet azért hogy ennyi előzmények után a' törvényhozás ezeknek tekintetét mellőzze, de szükségképp a' már meglevő alapokon kellett indulnia.

Megkísértém ezen meglevő adatok elveit vizsgálat alá venni, azon jámbor ohajtás fogá el keblemet, bár 1841 annyit adna, mennyit 1769 már siker nélkül megadott. Nézeteimet egy egészbe olvaszva közre bocsájtandó valék minden részleteivel az úrbér körül, de a' napi események parancsoló szava késni tanácsol azon időig mig figyelem elevenítése hasznosabb leend. Megszünöm azért most, 's átadom a' tért egyik barátomnak, ki részletekben lépik a' közönség elibe, mellyből mindenki átlátandja miként az ördög nem csak nem olly fekete minőnek fes-

tik, sőt nem is fekete, 's ez által sok elfogult képzelet megrátkozandik ezen ördöggel. — Én részemről barátom úrbéri quasicodexének tágabb kört ohajtanék, kezdetén a' „szabad költözés“ viszonyait mulhatlan elhatározandónak tartanám, úgy végén is sokat szeretnék hozzá adni, mik ha szoroson nem is úrbériek, de azokat már más törvényhozás is közibe sorolt bölcs előre látással és szerencsés törvényhozási tapintattal.

K. L.

• Urbéri javallat.

Éurópa újabb kora megismertete a' quasicodexet. És bár jóvalljuk azt, bár sem, még is jelenlegi szükségét elismerni kénytetünk. Magyarhon újabb kora a' quasicodificatioval tör ismerősekké, mert a' mezej rendőrség iránti törvény quasicodex, az úrbérnek törvényítése quasicodex. És bár első tekintetre azonnal tisztán áll előttünk, hogy a' quasicodex hiányos, mert a' társulati viszonyokat szabályozandó codexnek csak egyes részeit, 's ezeket is nagyrészt csak ideiglen figálja: még is meg kell vallanunk, hogy jelen állásunkban kénytelenek vagyunk a' codexnek a' quasicodexet előrebocsátani. Kénytelenek vagyunk tehát, a' quasicodex hiányosságának elismerése mellett is, annak elkészítéséhez nyúlni.

A' munka sok nehézséggel járó, miért is első tekintettel úgy látszik, hogy jobb lenne, ha többen együtt dolgoznák ki. De a' tapasztalás tanusítja, hogy az illynemű dolgozatoknál többenek öszvemunkálása ritkán szűli a' kívánt sükert. 'S ezért ajánlja Bentham, hogy dolgozzanak többen, de mindegyik egy külön egészet, és ezen egyes egészekből, mellyekben a' néze-

tek, részleteikre 's rendszerükre nézt is, sokkal jobban és szembetűnőbben kiviláglanak, szerkeztessék össze a' törvény.

Ohajtva vártam, adnának többen tervet az úrbér behozatalára. Reménylettem, hogy legálább akkor, midőn a' hongyülés határnapja tudva, fognak találkozni, kik illy munkálatokat a' közönség elébe terjesztenek, 's előbb tán csak azért nem akarának előlépni, nehogy idő multával javaslataik feledésbe menjenek. De várakozásom nem teljesült, reményem megghiúsítva lön... És elmélkedém ázsiai eredendő bűnünkről, a' hanyagságról, és szemem előtt vala hosszú sora a' bűnöknek, miket mulasztással követünk el. És elhatározám magamat, elkövetni mindent mi hatalmamban áll, hogy a' nép terhei könnyüljenek, bántalmi kevesedjenek, emberi szent jogai gyarapodjanak. És a' hová csak magam meheték, hova csak írásom eljuthata, mindenszerte az eszmét bangoztattam, hogy jogainkat megóvni, azokat fentartani kötelességünk, de mulaszthatlan tartozásunk az is, hogy a' néptömeget, magunkhoz emelve, azzal egy erőteljes egészszé olvadjunk össze. — Nyálmi fogok tehát minden szabad eszközhöz, és megkísérlem a' sajtónak általam eddig kevésse gyakorlott útját is. Tánhogy sikerrel áldja meg az ég munkálatomat; tánhogy a' példára többen is buzdulni fognak, 's gazdagítani a' hont eszméjekkel.

A' mi már tervem alakját illeti, legjobb módnak találtam nézeteimet úgy előterjeszteni, hogy minden kívánatomat törvényjovallatképp előrebocsássam, 's könnyebb föllelés végett dűlős betűkkel különböztessem, — minden egyes kívánatot ('s mintegy törvényjovallat) után pedig okaimat soroljam elő, mik kívánatom előterjesztésére 's milly módoni szerkeztésére indítottak. 'S ezek után már az egyes czikkekre menek ált.

I-ső czikk.

A' jobbágyok személyes, és vagyoni bátorságáról.

§. 1. *Úrbéri ügyekben, vagy is bárminő úrbéri viszonyok miatt nem szabad másnak*

senkinek mint a' rendes törvényes úrbéri bíróságnak a' jobbágyot vagy zsellért személyében vagy vagyonában háborgatni, és az úrbéri bíróságnak is egyedül a' megszabott törvényes úrbéri úton.

Erzem e' jovallat azon hiányosságát, hogy a' jobbágy bátorságát csak az úrbéri viszonyokra nézve biztosítja. De az úrbérben többről szó nem lehet. Kivánatos, hogy a' törvényhozó test különös törvényt alkosson a' habeas corpusnak a' nemtelenekre kiterjesztéséről.

§. 2. *Kivételnek azon esetek, mellyek iránt jelen úrbéri törvény különösen rendelkezett.*

Szükséges némelly viszonyokra nézve a' sommás eljárás; mint ez a' munka folytában kivilágland, 's ugyanazért szükséges vala e' helyen a' kivételek felől említést tenni.

II-dik czikk.

A' rendes úrbéri utról vagy is perről.

§. 1. *Az úrbéri perek rendezés után az illető törvényhatóság törvényszéke előtt folytattnak.*

§. 2. *A' főlebbvitel birtokon belül történik a' kormányzésekhez. Ugyan ezért a' kormányzések hat tanácsnokkal szaporítatni fog, kik egyedül az úrbéri ügyeket folyvást tartandó üléseikben ellátni kötelesek.*

§. 3. *Az eljárás szóbeli lesz. — A' törvényszék tartozik a' feleléseknek tartalmát is ítéletébe iktatni. (A' végett hogy az a' főlebbvizsgáló kormányzések előtt tudva legyen.)*

§. 4. *Sem perczimnek (institutum), sem perhalasztó kifogásoknak (exceptiva) úrbéri ügyekben helye nincs.*

Minden úrbéri ügy minélelőbbi eldöntést kíván, nehogy az úrbéri viszonyok örökös viszályokká váljanak, mik által a' jobbágy ideje vész, ereje gyengül, 's a' földesúr jövedelmei, legálább ideiglen, csökkennek. A' 3ik, 's 4ik §-ban ajánlott eljárás tehát, úgy hiszem, mindkét félnek érdekében fekszik.

§. 5. Minden úrbéri ügyben hozott ítélet okokkal támogatandó.

III-ik czikk.

A' perelhetésről.

§. 1. Ezentúl a' jobbágyok mindennemű követeléseiket, vagy személyeik sértését akárki ellen tulajdon fölperességük mellett (actonatu proprio) kereshetik.

§. 2. A' rendes úrbéri perekben a' közügyész is megjelen, habár a' jobbágyok magoknak saját ügyészt fogadtak is.

IV-ik czikk.

Az úrbériség összeírásáról, és osztályozásáról.

§. 1. Hongyülesi küldöttségek neveztetnek, mellyek az országosan kidolgozott utasítás szerint az egész úrbéri földmennyiséget összeíradják, és az országgyűlésileg megállapított elvek szerint osztályozadják. (Classificatio.)

Köztudomás, hogy jelenleg az úrbéri összeírásban sokkal kevesebb úrbéri földmennyiség foglaltatik, mintsem valósággal létezik. Szükséges tehát, hogy az egész úrbériség mennyisége kitudassék. E' végre ajánlom az összeíró országos küldöttségeket, mert részrehajlatlanabbnak hiszem azt, ki közletről nem érdekeltek. .. Ez országos választmányok tagjainak a' kormány vagy (magyarhon példájára) napdíjakat adna, (és szerintem ez esetben a' napdíj legalább tíz pengő forint lenne) vagy, mit még czélszerűbbnek nézek, minden tagnak egész eljárása jutalmául egy öszletet, melly szerintem 3000 pengő ftálnak kevesebb nem lehetne. — E' küldöttségeknek adandó utasítás nem tartozik ugyan a' törvénybe, 's azért oda nem is iktatám: azonban eziránti véleményemet itt előadom. Szerintem a' küldöttségeknek mindent össze kellene írni, 's mindazt úrbériségnek canonizálni mit a' jobbágy bír, kivéven azon földeket, mikre nézve a' földesúr bizonyítja, hogy allodialis földek. Magában értetik, hogy az irtásokra nézve (egy kivétellel) fenmarad a' földesúrnak a' rendesúrbéri

útoni visszaválthatási joga. Miről alább. — Az osztályozásra nézt csak a' hongyülésen lehet jó utasítást adni, hol minden tájróli tagok jöven egybe, összevethasonlításokat tehetnek, mik nélkül osztályozást készíteni lehellen.

§. 2. A' küldöttségek tartoznak

a) Egy év lefolyta alatt munkálataikat bévegezni.

b) Minden községnek a' maga összeírását hiteles másban kiadni.

c) Minden törvényhatóságnak a' körében fekvő helységeknek összeírását beadni, melly a' törvényhatósági levéltárba le fog tétetni.

d) Egész munkálataikat a' kormányzatnak fölterjeszteni, melly azokat levéltárba leteendi.

V-ik czikk.

A' jobbágytelki állományról.

§. Följegyzése azon úrbéri földszétmennyiségnek, melly az országosan határozott osztályzatok szerint kiadandó.

(Például: Alsó Fehér megyében az első osztályzatba eső helyeken az egész telek áll a' belső telki illetőséggel együtt 20 hold szántóföldből, 6 hold rétből. A' második osztályzatba esőkben az egész telek áll 25 hold szántóföldből, 9 hold rétből. 'S így tovább az osztályzatokhoz képest.)

§. 2. A' hol a' szántóföldmennyiség ki nem telik, lehet azt réttel, vagy szőlővel pótolni. — Viszont hol a' rétmennyiség elégtelen, földdel vagy szőlővel pótolthatik.

§. 3. A' telkeket ezentúl több mint két részre (vagy is féltelkekre) elosztani szabad nem lészen.

§. 4. Az úrbéri zsellér telkek állományai jelen állapotukban tartassanak meg, és határ szabályozás esetében is hasonló mennyiségben 's minőségben, vagy a' határ szabályozáskor megállítandó osztályzás (classificatio) szerint annyit erőben adassanak ki.

§. 4. Ha a' földes úr valamely jobbá-

gyot valamelly békesen használt úrbéri tartoz-
mányának használatában háborgatná, a' job-
bágy a' háboritástul számitandó egy év lefolyta
alatt a' szolgabíróhoz vagy két esküthöz folya-
modjék. Ezek pedig tartoznak öt sommás szóbeli
per útján vissza helyezni, 's a' földes urat a' ne-
talan tett kár megtérítésében, es a' napi díj,
's okozott költségek fizetésében elmarasztani, 's
az ítéletet a' feleknek ha kívánják ingyen kiad-
ni. Az ez úton hozott ítélettel meg nem elé-
gedő félnek az úrbéri út fenhagyatik.

A' törvény hozásnak gondoskodni kell arról
hogy egy polgár a' másikat erőszakosan jövai
használatában ne háborgassa, és hogy az erő-
szak által sértett jövedelme forrásához mielőbb
visszajuthasson. Különbén gyakran adósság té-
telre, elszegényedésre, 's végromlásra juthat
főleg a' szegényebb polgár, ki sokszor kézi ke-
resménye után élván hosszab per folytatására
nem is érkezik. — Viszont a' földes úr jövedel-
mét képező úrbéri tartozásoknál a' földes úr
biztosítására is hasonló módot ajánlandunk.

§. 6. Egy év lefolyta után pedig a' job-
bágy az előbbi §-ban említett sérelmét úrbé-
ri úton orvosolja.

VI-ik czikk.

Azon jóvazatokról mik a' jobbá-
gyokat telki állományaikon fö-
lül illetik.

§. 1. Az irtásokról.

A). a' multa nézve.

a). a' telek állományba adott irtásokért
földes úr a' rendes úrbéri szolgálatokon, 's
adózasokon fölül külön szolgálatokat vagy a-
dózasokat nem követelhet, sem az illy irtá-
sokat vissza nem válthatja.

b). Az olyan irtásokat sem válthatja
vissza a' földes úr, mellyekre úgy telepített
jobbágyokat hogy egyéb telki állományt nem
adott nekik. És az illyen irtásoktól sem kö-
vetelhet egyéb szolgálatokat, vagy adózaso-
kat, mint a' mellyek telki állományoktól járnak.

Kivételnek e' szabály alul azon esetek,
mellyekben a' földes úr a' telepítéskor más
föltétek alatt szerződést kötött.

Ezen b). alatti javallatot némelylek igen
keménynek fogják mondani, és tán a' tulajdo-
ni jogot sértőnek is. Meglehet, hogy e' részti
nézetem hibás. De én azt hiszem, 's a' jelenkor
legnagyobb emberével. — O'Connellel — hiszem
hogy a' tulajdoni jognak is vagynak korlátai.
Jelesül pedig e' pontra alkalmazólag azt tartom,
hogy a' tulajdoni jog szükségképp azon korlá-
tozással jár, hogy a' társas együttlétet (socia-
lis coexistentiát) ne veszélyeztesse, mert bizo-
nyos, hogy a' társas állapoton kívül tulajdon
sem létezhet; bizonyos, hogy társas élet nél-
kül az ember emberi tehetségeit nem emelheti
a' tökély nagyobb fokára. Pedig a' tulajdon épp
az okbul hozatott bé, miért a' társulatok, t. i.
hogy az ember emberi tehetségeit a' lehetőse-
gig kifejthesse. A' tulajdon tehát nem cél; a'
tulajdon eszköz. 'S hogyan lehetne a' célzt az
eszköznek alárendelni. Már nézzük Erdélyt. Itt
szintúgy, mint Magyarhon felsőbb részeiben,
azt fogjuk találni, hogy a' földes urak régibb
időkben, midőn a' népesség gyérebb, 's nap-
számas alig vala kapható, nem lévén képesek
allodiumaikat egyébként művelni, számos csa-
ládokat telepítettek irtásokra. És most ezen illy-
képp megtelepített, 's megszaporodott néptö-
meget eddigi élelmétül elzárni, 's földön futó-
vá tenni, mi volna egyéb mint a' belbátorsá-
got a' legnagyobb, 's tán irtóztató polgári vér-
ontás által is alig legyőzhető veszélynek kitenni?
Valóban azt hiszem nem tehetünk üdvösbet,
minhogy Magyarhon e' részti hasonértelmű ren-
delkezését elfogadjuk. — Meg nem válhatok e'
jegyzésemtől a' nélkül, hogy meg ne említsem
Fekete Ferenczet, Pozsony megyének az 183%
diki hon gyűlésen követét. Neki köszönhetni
leginkább, hogy Pozsony megye a' főnebbi ér-
telemben készitő utasítását, 's a' többi megyé-
ket is hasonló utasítás adására felszólítá. Ő a'
hongyűlésen is roppant fáradságot, és szinte
példátlan munkásságot fordíta arra, hogy ez in-

tézkedés törvénybe iktatott. Ki e' tárgyban beszádeit hallá, nem lehet vala nem lelkesülni, 's bátran merem állítani, hogy azok a' parlamentaris ékes szólás legnagyobb remekei közé tartoznak. . . . E' hálás emlékezéssel tartozám e' polgárnak.

c). *Egyéb irtásokat a' földes úr az alább irt móddal visszaválthatja. A' visszaváltásig pedig*

aa) *ha az irtás iránt szerződés kötött, csak az abban határozott adózásokat és szolgáltatásokat követelheti a' földes úr.*

bb) *ha az irtás iránt alku nem történt, az eddig divatozott szolgáltatásokkal 's adózással tartozik a' földes úr megelégedni.*

cc) *és ha eddig a' jobbágy az irtásért semmi szolgálatot nem tett, és semmit sem adózott, úgy a' földes úr vissza váltásig mit sem követelhet.*

d) *a' visszaváltás módjára nézve határoztatik.*

a) *a' jelen törvény hozataláig történt irtások vissza váltása rendes úrbéri úton fog történni.*

b). *Olly irtásokat, mellyek a' földes úr ellen mondása mellett történtek a' rájuk fordított munkának, 's beöntéseknek megtérítése nélkül veheti vissza a' földesúr.*

c) *azon irtásokat, mellyek különös szerződés szerint történtek, csak a' szerződési feltételek alatt lehet vissza váltani.*

d) *olly irtásokat, mellyek földes úr ellen mondása nélkül, de nem is szerződés szerint történtek, a' rájuk fordított munkának, 's tett beöntéseknek megtérítésével lehet csak vissza váltani.*

E). *Ha egy irtáson valamelly pénzössze (somma) törvényesen fekszik, azt csak a' pénz lefizetése mellett lehet vissza váltani.*

B). *A' jövődre nézve.*

a) *a' ki ezentul irtani kíván, köteles a' földes urtól erre írott engedelmet nyerni. — Az illy engedelem levélbe mindenkor jegyeztessék be a' visszaváltáskor megtérülő munk-*

ka bér mennyisége, 's ezen engedelem levél a' helység telekkönyvébe jegyeztessék. (Lásd VII-dik cikk §. 3, és 6.)

b) *Olly irtásokat, mellyek jelen törvény hozatala után írott engedelem nélkül tetnének, a' földesúr két eskütt vagy szolgabíró által sommás szóbeli per útján hozott ítélet folytán minden irtásbér térítése nélkül visszaveheti. A' meg nem elégedett félnek felhagyatik illy esetben a' rendes úrbér út.*

c) *Az engedelem mellett ezentul teendő irtások visszaváltása is mindenkor vagy szolgabíró vagy két eskütt jelenlétében történjék, kik ha a' földesúr és irtó közt kérdések támadnának, ezek iránt sommás szóbeli per útján ítéletet hozzanak, 's azt végre is hajtsák.*

§. 2. *A' legelőriül.*

a) *A' földesurnak saját rétjein, ugarjain, tarlójin, 's egyéb majorsági földjein való legeltetés egyedül öt illeti a' jobbágyok tökéletes kirekesztésével.*

b) *Vizsont pedig az úrbéri réteken, ugarakon, tarlókon, 's minden úrbéri földeken, úgy szinte ki nem váltott irtásokon a' legeltetés egyedül a' jobbágyoknak 's illetőleg az irtástulajdonosoknak joga a' földesúr kizárásával.*

c) *A' mi a' közlegelőt vagy is gyepet illeti, ez a' földesúr 's jobbágyok közt elosztandó.*

d) *A' földesúr 's jobbágyok közti elosztás kulcsául a' magyarországi 's úrbéri földek 's rétek mennyiségének aránya fog szolgálni. (Például, ha valamelly helységben a' földek 's rétek egy harmadrészét a' jobbágyok bírja, két harmadát pedig a' földesúr: ott a' közlegelőből vagy is gyepből egy harmadrész a' jobbágyoknak fog kiadatni, két harmadrész pedig a' földesúrnak.)*

e) *A' jobbágyok közti elosztásnak kulcsa pedig a' telek aránya leendő 's ez elosztásnál nyolcz úrbéri zsellér fog egy egész telekkel öszve hasonlítani, 's az iskolamesternek egy, jegyzőnek egy, 's lelkésznek egy telek utáni járandóság kiadatni. (Például, ha az egész*

jobbágságnak jutna 300 hold legelő, 's lenne 18 egész telkes, 20 féltelkes jobbágy, 's 16 zsellér, kapna egy egész telkes 10 holdat egy féltelkes 5 holdat, a' 16 zsellér 20 holdat.)

f) Olly helyeken, hol a' földesúr semmi földdel 's réttel nem bír, a' közlegelőből adassék ki a' jobbágyoknak annyi, a' mennyit rétbeli illetőségük tesz. A' mi felül marad osztassék el a' jobbágyok 's földesúr közt két egyenlő részekre, akár volt eddig legeltetés használatában a' földes úr, akár nem.

g) A' legelő elkülönözése úrbéri úton főg történni öszvekötvé a' határ szabályzásával. (Lásd IXik czikk.)

A' c) alatti pontot azért ajánlom mert azt tartom, hogy a' földműveléséhez aránylagi marhatartás kívántatik. A' közgyep legigazságosb elosztásának vélem tehát azt, melly azon arányban való marhatartásra ad módot; melly arányban van a' művelendő föld. Az f) alatti jóvállatban kénytelen valék ez arányos kulcsul eltávozni. Mert a' földes urat ott főleg, hol a' legeltetés használatában vala a' közgyepből kizárni nem lehet, ha a' közgyep tágosabb a' mennyiségnél, melly az úrbériség művelhetéséhez megkívántatik. E' részt pedig szabályul azt vettem föl, hogy a' mennyi rét adatik a' jobbágyoknak marhájinak a' hat hat téli hó alatti kitartására — annyi kívántatik 's következve ki is adassék a' hat nyári hóra is. A' hol ennyi sincs, a' német köz mondás áll meg, hogy, hol nincs, ott a' császár is elvesztette jogát. A' magyarhoni legelő mennyiségi minimum 's maximumot nem ajánlom e' pont alatt sem; mert az a' bírő legnagyobb önkényének nyit tág kaput. És én azt hiszem, hogy, ha már némelly esetben, mint a' jelenben is, elkerülhetlen az önkény, álljon inkább a' változatlan, 's mozdíthatlan törvény önkénye, sem mint az embereké. A' régiek, kikre olly sokszor szertünk hivatkozni, az isteneknek sem engedének önkényes igazgatást, hanem egy rendületlen törvényt állítottak fölöttük — a' fatumot*), melly

*) Fatum... sed non e vagis stellis, verum apud principia et nexus naturalium causarum. Tacit. Annal. L. 6. C. 22.

előtt Jupiter is meghajlott. — Ne hagyjuk használatlan a' régi bölcsék ez oktatását. Szabadság legyen a' nemzetben: kénytelenség a' törvényben.

(Vége következik.)

Somogyi Antal.

Ismeretlen.

(Végzet.)

VII.

A'philosophus.

Borus és szomorú volt a' nap, egészen ilő az eseményhez, mellyet előhozandó vala. Mint egy óra mulva a' fenemlített összejövés után omlani kezdé a' zápor. A' rejtélyes idegen haladott az ország uton a' tartomány fővárosa felé. Remélé egyikét azon közszekereknek elérni, mellyek itt átmennek London felé vagy vissza. Gondosan bégombolá a' fatalis kabátot, igyekeztvén szép fehér béletét a' megázás ellen biztosítani. „Hiába,“ dörögé elkezerülten, hiába próbálám mind e' piperét előtűntetni, és sorsom átkától megmenekülni. Minden hova kísér ez engem, és... az ördögbe kell még több? az átkozott zápor egészen tönkre juttatja selyem hajtókámat. Nem olly hamar lesz ismét alkalom illyszerü köntösre szert tennem. Ritkán esik, hogy illy rangu emberek... „itt bétömé száját az eső 's elfojtá beszédének további részét. Körül tekinte menedék helyet keresve 's szemei egy alacson csapszékre estek az út mellett, 's bément legottan. Mig ő száritgatná magát a' kandallónál, egy más utazó, ki az asztalnál üle, annyira el volt merülve olvasásban, hogy hősünk megérkeztét észre nem vette. Ez ez utazó kopasz volt, már túl lenni látszott a' szüviharos éveken, 's a' könyv, mellybe el volt mélyedve, Glamen Borchinsienlorus vala vagy az illendőségről: egy parallelogramonban élni 's mindig csak egyenes szögletben mozogni. Hősünk búbanatába eszén kívül, nem vevé szemügyre társát a' szobában,

's folytatá siralmas magány beszédét, mi alatt köntösét a' tűznél szárítá: „Ah!“ mondá ő, számomra nincs e' földön szerelem! Én soha sem lehetek férje egy szeretetre méltó, csinos és gazdag fejjérnépnek! A' társasági czimzetek örök nőtelenségre kárhoztatnak engem. Gyűlöletes joga az előszülöttségnek! utálatra méltó örökös előjogok!“

A' kopasz úr, ki nagy philosophus volt 's egy vastag könyvet irt vala, miben világosan megmutatá, hogy az ember nem majom, örömebe fölugrott székéről, midőn ama' szókat hallaná. „Uram!“ így szóla ő, forrón szorítván kezét az idegennek, „Önnek nemes érzete becsületére válik fejének. Ön azon kevés emberek számából való, kiknek elvei századjokat megelőzték. Az örökös méltóságok valóban ostora a' polgárisodásnak.“

„Igazá van Önnek,“ viszonzá az idegen, „tiszteletre méltó úr!“

„Kétségkívül,“ folytatá a' bölcs, Ön úgy látszik egy kisebb fiu, ki természeti jogától az idősbnek éstelen előjoga miatt meg van fosztva?“

„Nem, én vagyok ez az idősb. Én visелеm ez előjogokat 's átkozom.“

„Nemeslelkű ifju! minő erkölcsi nagyság! Ime, mit tehet a' felvilágosodás,“ mondá a' philosophus, „a' felvilágosult ember nem lehet önző.“

Az idegent buzdítva a' példa által némi ékesen szóló lelkesedés fogá el.

„Mi lehet,“ mondá ő, „igaztalanabb, mint embernek e' visszavonhatlanúl meghatározott sorsa! Arra születünk, hogy bizonyos pályát megfussunk, 's kéntelenek vagyunk azzal felhagyni. Kötelességeink bizonyos képességekre szorítvák, mi baglyakként egy kis conventionalis körbe vagyunk rekesztve, mellyet a' világtól egy sötét köz fal választ el. Kelletlenül több levén jóvedelmünk, semmi sem ösztönzi becsvágyunk és munkásságunkat 's életünk három negyed-résztét gondtalan álomkórságban tepsedjük át. Ha viszonyainkat tágítani vágyunk, megszünés nélkül kerget minket e' fatalis czimek emléke

melly a' velünk egyenlőkkel szemben az elfajultság pecsétét nyomja reánk. Mi hajlominkat nem követhetjük; nem menekhetünk saját magunk elöl!“

„És,“ kiálta a' philosophus, ki nem kevésb örömmel beszélt mint hallgatott, ha a' vésteljes és utálatos öröklött czimek terhére lenni látszanak Önnek: milly szerencsétlenséget nem okoznak azok közt, kik Önnél alacsonyabb fokon állanak; kik szegénységre, 's a' szegénység minden következményeire, tudatlanság és gonoszságra kárhoztatvák. — Ők bünt követnek, — 's Önök felakasztják őket!“

„Mi felakasztjuk! — Ah!“ az elérzékenyült idegen befödé arcát kezeivel. — „Milly philanthropi megilletődés!“ mondá a' philosophus. „Bocsássa meg Ön merészségem, uram, de nekem szerencsém van magamat egy olly férfival ismertetni meg, ki belém a' legmélyebb tiszteletet öntötte. Én Slaternobigioso könyvirő vagyok; egy olly fölvilágult személynek, mint Ön uram figyelmét a' morálra kellett forditnia, 's a' bűnök igazi természetét ismernie.“

„Igen, mormogá az idegen, én ismérem különösön azoknak kimenetelét.“

„Ön talán az életrajzban, az igazságnak e' nagy gyakorlási oskolájában is szerzett ismeretet? Mi engem illet, a' jelen pillanatban avval foglalkodom, korom legjelesbjeinek életét fölvenni.“

„S én, uram,“ válaszla az idegen, klapját fontolkodó képpel felvevén 's társára ki-mondhatlan büszkeségteli pillanatot vetvén, „s én, uram, ugyan azt teszem.“

VIII.

A' szerelemföltés.

„Ah, Misz!“ mondá a' szabó, midőn a' kis városou átlvagolva gebéjéu a' szerencsétlen Laurával találkoznék, a' ki Werther szenvedéseivel kezében mendegelt háza felé. „Ah, Misz! tehát a' csiz elrepült. Hogyan vakulhatott meg Kegyed annyira? nejlül menni egy . . . . .

„Tudom, mit akar Ked mondani,“ félbeszakítá őt Laura büszke öntartással, 's kérem e' pont felett tessék hallgatni. Ked hát ismerte őt?“

Igen, de csak látásból, tanuja valék valóban sok nevezetes alkalommal, milly derekasan állá ki próbáját. De Kegyed nem merészel vele találkozni; ő hólnap jókorán a' szomszéd városba van megrendelve.“

„Szent isten, ugyan mi végre?“ kérdé megijedve Laura, ki azon véleményben vala miként a' gróf ismét befogatott hogy végtére felakasztassék.

„Mivégre?“ mondá a' szabó. „Legyen kész Kegyed egy borzasztó csapás elfogadására, ő megyen egy kötetést tenni.“

„A' nyomorult hitszegő! gyalázatos!“ kiáltá Laura, kinek rettegését dühös szerelemföltés gyanuja váltá föl. „Azt érti Ked, hogy egy mást akar oltárhoz vezetni?“

„Eltalálta a' kisasszony,“ mondá a' köntös művész, „az áldozat várja megáldozóját,“ 's ezzel gyorsan elillant.

IX.

Kifejlés.

„Szegény Jakab bátyám,“ mondá a' prókátor, midőn reggeliét elvégzé. „Addig 's addig, hogy végre csak oda kelle jutnia. Minde mellett ő még is bátyánk, 's mi kötelesek vagyunk iránta a' jó atyafiság minden tiszteit teljesíteni. Jövel leányom! veddsze kalapod, te

követhetsz engem, az a' te bús kedélyedet némileg földérintendi.“

„De papa, én félek rajta, nagy lesz ott a' tolongás. Azonban erősen megillető látomány ez, 's nem is kétlem, miként szabadlég és kocszás javamra fognak szolgálni.“

„Igazad van, édes leányom!“

Igy látjuk hát őket a' tartomány fővárosa felé menő nagyúton. Elérkezvén egy tág piacra, megpillantának egy vérpadot, melly a' nézők fején felül emelkedett. Laura fogyni érezé minden erejét, dobogott szive 's lábai remegtek. Körülte többek beszélgetének egymással. Egyik így szóla a' másához:

„Úgy hallom, nagy bajjal leheté őt rábeszél-
ni, nem akará tisztét továbbra is megtartani. — Azonban négy század óta tartozik az családjához. — „Állitják azt is, miként kezdetben elillant volna kéz elől,“ hozzátevé egy harmadik, de ismét önkéntesen előállott, mert értésére esék, hogy fizetését főlebb emelték. Tudjátok, hogy a' hagyomány egészen övé.“

„Ni, amott a' mi szegény Jákob bátyánk,“ mondá a' prókátor, „oh be halovány!“

Laura föltekintett; oldalánál Jákob bácsinak, kit akasztani vittek, egy tőle jól ismert alak ötlék szemébe.

„Gróf Rompicollo!“ kiáltá a' megrémült prókátor. „Az én kedvesem!“ sikolta Laura.

„Ő az,“ mondá egyike a' körülállóknak, „ő az örökös bakó!“

„Örökös bakó!“ mondá egy lord, ki történetből a' nézők közt vala. Örökös bakó!! milly gúnyos majmolása ez a' pairi méltóságnak.“

Az-e valóban, vagy mindenik esetben ugyanazon bölcseség mutatkozik?

Taracski.

KÖZLEMÉNYEK.

Egy országgyűlési követ egykor szünnepokban haza ment 's a' falujabeli együgyű emberek kérdezék tőle: „Hát mért nem írják vagy egyszer az ujságban, hogy kegyelmed is szólott valamit?“ „Atyafiak“ mondá ő, „ahhoz ti nem értetek.“ Nem olvassátok-e sokszor az ujságban, közönséges mormogás!? Látjátok én is részt veszek benne.

A' francia hadsereg egyik osztályát Égyiptomban Friant tábornok vezérlé; egy sereg tudós, kiket a' kormány tudományos vizsgálatok végett rendele ki,

követé őt a' táborozásban. Egyszerre megrohanással fenyegeték a' serget az arabok 's a' vezérparancs így hangzik: „az osztály négyszeget formáljon, a' szám-
rak és tudósok középben!“ (la Division formera un Quarre, les anes et les savans au milieu!) Hangos kaczaj ütött ki a' katonák között. Az arabok kik már közel valának, zavarba jöttek, mivel e' kaczagást illy criticus pillanatban meg nem foghatták, visszavonultak 's a' francziák tovább mentek.